

БІБЛІОГРАФІЯ

Лев Биковський

ПУБЛІЦИСТИКА ЮРІЯ ЛИПИ

(СПОГАДИ, ТВОРИ, ЗАВВАГИ ¹⁾)

Головна частина творчості д-ра Юрія Липи припадає на еміграційні часи, зокрема на Варшавський період його життя. Розповсюдження творів Ю. Л. обмежувала тодішня буревійна доба. Тому Ю. Л., так само зрештою, як і багатьох інших наших письменників тої доби, заокеанське українство майже не знає. Теж саме, здається мені, за винятком одиниць,

відноситься і до загалу нової української з-підсоветської еміграції.

Про це довелося авторові переконатися після доповіді про "Юрія Липу, як політика у практиці" ²⁾, 3 травня 1953, на зібранні Історичної Секції УВАН у ЗДА, в Нью Йорку. З боку слухачів послідувала тоді заввага, що про Юрія Липу слід було доповідати на Літературознав-

ЧИСЛОВИЙ ОГЛЯД ТВОРІВ ЮРІЯ ЛИПИ

роки	загальна кількість творів	письменство, мистецтвознавство, театр, і тп.	публіцистика, релігія, евгеніка, і тп.	лікарські твори	завваги	
1917	6	1	5	—	Роки 1917-1920 з перевагою молодечої публіцистики.	
1918	4	—	4	—		
1919	3	1	2	—		
1920	4	2	2	—		
1917-1920	17	4	13	—		
1921	6	6	—	—	Роки 1921-1935 з перевагою письменства різного роду. *) Життєпис Івана Липи. *) "Світлість". *) Наполювину письменство. *) "Суворість", "Московія". *) Початок лікарських писань. *) Організація українського почуття. **) "Козаки в Московії". *) "Бій за українську літературу".	
1922	10	10	—	—		
1923	9	9	—	—		
1924	7	6	1 *)	—		
1925	8	5 *)	3	—		
1926	7	7	—	—		
1927	20	18	2 *)	—		
1928	14	10	4	—		
1929	9	6	3	—		
1930	2	2	—	—		
1931	6	6 *)	—	—		
1932	7	3	4	—		
1933	7	1	5	1 *)		
1934	10 *)	4 **)	5	1		
1935	15	7 *)	—	8		
1921-1935	137	100	27	10		
1936	17	5 *)	8 **)	4	Роки 1936-1944 з перевагою публіцистики різного роду. *) "Нотатник", I-II. **) "Українська Раса" і "Українська Доба", III. *) "Нотатник", III. *) "Вілью", **) "Призначення України", "Київ вічне місто". Одруження Юрія Липи. *) "Чорноморська Доктрина", "Руслянд..." *) "Розподіл Росії", "Чорноморський Простір". *) 2-ге вид. "Чорноморської Доктрини", й інші твори. *) Публіцистика в вигляді письменства. *) "Іран...", "Евгенічні розважання".	
1937	10	6 *)	2	2		
1938	15	4 *)	10 **)	1		
1939	3	1	2	1		
1940	7	—	7 *)	—		
1941	7	—	7 *)	—		
1942	6	2	4 *)	—		
1943	13	2 *)	10	1		
1944	9	—	9 *)	—		
1936-1944	87	20	59	8		
1917-1944	242	126	98	18		

1) Доповідь виголошена на науковій конференції Історичної Секції УВАН у ЗДА в Нью Йорку 30 листопада 1952.

2) Див. відповідну статтю в журналі "Нові Дні", ч. 30, 1952.

чий Секції... Очевидно що це є непорозуміння!...

Творчість Ю. Л. за своїм змістом і формою була дуже різноманітною. Він виявив себе словом, пером і чином як: поет, драматург, письменник, есеїст, літературознавець, театрознавець, мистецтвознавець, лікар, ергеніст, науковець, політик, економіст, історіограф, філософ, публіцист, тощо. Тому годі його творчість вбгати в вузькі й устійнені рямці. Назагал можна спробувати укласти наступну періодизацію й класифікацію творчості Ю. Л. за час з 1917 по 1944, себто від часу коли він почав писати й до смерті:

Вшченаведеннй "Огляд", складеннй на підставі "Матеріялів до бібліографіі творів Юрія Липи (1917 - 1944)"³⁾, вказує що творчість його можна умовно поділити за прикметами "письменства", й "публіцистики", на три доби:

Перша — від 1917 до 1920. Вона характеризується перевагою молодечої публіцистики і суттєвого значення для нас тут не має.

Друга — від 1921 до 1935 відзначається перевагою різноманітного письменства. Вірші в ньому відіграють майже головну ролу.

Лише в 1924 р., в зв'язку зі смертю

3) Див. "ЮРІЙ ЛИПА" (1900-1944)", Збірник І. Визбаден-Кастель 1947, стор. 36-45. Циклоstile вид. "Українського Суходольного Інституту" ч. 15.

батька, Ю. Л. видає свій перший поважний публіцистичний твір:

1) "Світ пльник невгасимий" (Життєлис д-ра Івана Липи), Київ 1924, 16^о, 56 ст.

В цьому парсіі автор представляє по-стать д-ра Івана Липи в тісному зв'язку з розвитком української громадсько-політичної думки. Він описує діяльність "Братерства Тарасівців", що його засновником і діяльним членом був пок. батько. До цієї теми Ю. Л. повертається згодом в дальших своїх працях.

У 1932-33 рр. Ю. Л. співпрацює з д-ром Левком Лукасевичем — організатором "Українського Економічного Бюра" у Варшаві. Цій емігрантській установі пошастило, в тодішніх умовах, видати аж 4 показних "Річники". Вони були переповнені різного роду інформаційним матеріалом про українців, українське життя та українське господарство в краю і за кордоном. З цього джерела користали не тільки українці, але й чужинці. Ю. Л. бере жваву участь в праці "Бюра". Його нерові належать слідуючі матеріали опубліковані в "Річниках":

2) "Редакційна стаття" до Першого Річника Українського Економічного Бюра на 1933 рік", Варшава 1932.

3) "Наші здобутки і наші втрати", (стаття). Див. "І-ий Річник Укр. Економічного Бюра на 1933 р.", Варшава 1932. (Закінчення буде)

ОГЛЯДИ И РЕЦЕНЗІИ

СОБОРНИЦЬКА КНИГА

На нашому книгарському ринку появила-ся цікава публікація генерала Олександра Удовиченка під заголовком: "Україна у війні за державність", що знайшла дуже прихильний відгук на сторінках нашої преси. Це дійсно соборницька книга, адже написана вона нашим визначним генералом і діячем, уродженцем Наддніпрянщини, а видана коштом скромного хорунжого Легіону Українських Січових Стрільців Дмитра Микитюка, уродженцем Галичини. Також і змістом вона соборницька, бо ж автор усі події наших визвольних змагань розглядає під аспектом військовика, соборника й державника, що йому далекі всі партійні гризні, партійна закукуріченість, вузький партикуляризм і провінціональний патріотизм. Тому не дивно, що вона полонила увагу деяких рецензентів, а наші визначні військовики — ген. Калустянський і ген. Крат висказуються про неї в самих су-

перлятиввах. І дійсно її появу треба привітати. Але впарі з тим належить звернути увагу й на ті всі недоліки, які — свідомо чи несвідомо — вкralись до неї, щоб саме ці недоліки усунути з дальших видань цієї цікавої книги. І тільки в інтересі дальших видань хочу звернути увагу на деякі помилки та певні недоліки, що кидаються в вічі при читанні цієї праці.

Відчиняєте книгу, читаете її заголовок — "Україна у війні за державність", а далі її підзаголовок — "Історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил 1917-1921". Автор намагається дати історію організації наших збройних сил та їх бойових дій на промежутку 1917-1921 років, отже підкреслюю історію, а не свої особисті спомини... Перегортаєте ще дві сторінки і відразу попадаєте на біографію і знимку автора. Це вражає, адже що фотознимку можна було вмістити на дальших сторінках книги, серед знімок нашої генералії, а не на перних сторінках книги, що їх при-

тенсії середовища, які майже комплетно в організаційному, діяльностевому та всяких інших відношеннях не існують і не мають жадного впливу в українському суспільстві, хіба про них воно знає тоді, як в пресі помістять, що в висліді тої чи іншої внутрішньої кризи прийшли до тої чи іншої коаліції представники тої чи іншої групи.

Ми є свідками як в останніх роках “відродилися” і “народилися” такі твори, які або взагалі не існували на рідних землях або повністю заперестали там свою дію. Повстає питання, во ім'я чого вони “воскресали”, чи їх “воскрешувано”? І чи можуть бути здорові відносини в політичному житті коли переводиться своєрідна “уравніловка” за тим принципом, або коли за допомогою елементарної арифметичної формули творять уявну суму, яка має вирішувати проблему “більшости” і “меншости” в політичному житті.

Ряд наведених моментів з різних площин нашого політичного життя вказує на наскрізь нездоровий стан в нашому політичному житті й ставить різку вимогу: *Погляньмо дійсності у візі! Дивімся на ню такою якою вона є, бо лише правильна діагноза недуги нашого політичного життя створить передумови для його оздоровлення. Останнє повоєнне десятиліття еміграційної дійсності завершується на наших очах повною невдачею намагання об'єднати наше політичне життя на базі договорености та механічно об'єднаної консолідації. У висліді того ми мусимо знайти нові шляхи організації політичного життя, що сперті будуть на тривких ідеологічних-світоглядових засадах, гиткій програмі дії та працездібному і відвігальному у кругові реалізаторів тих засад.*

БІБЛІОГРАФІЯ

Лев Биковський

ПУБЛІЦИСТИКА ЮРІЯ ЛИПИ

(Закінчення)

4) “Вступне слово від Редакції” до II-го Річника Укр. Економ. Бюра за 1934 р., Варшава 1933.

5) “Від п'ятилітнього пляну до податкової політики 1933 р.” (стаття) “II-ий Річник Укр. Екон. Бюра на 1934 р.”, Варшава 1933.

1933-ім роком датується початок ліжарських праць Ю. Л.

1934-ий рік проходить під знаком роздумування над організацією українського почуття. Це виявилось напр. в статтях:

6) “Розмова з наукою” (стаття про взаємини інтелекту й чуття). “Вістник”, Львів, ч. 2, 1934.

“Організація почуття” (стаття) “Вістник”, ч. 3, 1934.

“Боротьба з янголом” (стаття про процеси письменницької творчости). “Вістник”, ч. 5, 1934.

“Розмова з Заходом” (стаття про проблеми європеїзму). “Вістник”, чч. 7-8, 1934.

“Селянський Король” (стаття про Т. Шевченка). “Вістник”, ч. 9, 1934.

У тому ж році виходить у світ його більший прозовий твір:

“Козаки в Московії” (роман), Варшава 1934, 8⁰, 240 ст.

В наступному — 1935 р. Ю. Л. оголошує статтю:

“Провідництво письменства” (про становище письменства). “Вістник”, Львів, ч. 1, 1935.

і видає видніший твір з ділянки літературознавства:

“Бій за українську літературу”, Варшава 1935, 80, 152 ст.

Переглядаючи творчість Ю. Липи за цю добу спостерігаємо, що хоч він жив тоді переважно в поетичному надхненні й справи письменства були дуже близькі його серцю, проте ж це йому що дали, то все більше не вистачало. Після закінчення університету в 1928/29 р. і з переїздом до Варшави, він виступає на ширшу “арену життя”. У парі з його духовним розвитком нарастають, поруч попередніх, нові зацікавлення. Під кінець цієї доби Ю. Л. помітно все більше зацікавлюється прозою, літературознавством, суспільними справами, не кажучи про лікарування, з якого він жив. Врешті це призвело до майже цілковитого залишення віршованої форми творчості. Ю. Л. прийшов до переконання, що прозою й публіцистикою він зможе краще впливати на суспільство, щоб досягнути свою мету — організацію українського національного почуття і світогляду.

Відтоді починається третя доба в творчості Ю. Л. Вона охоплює 1936-1944 роки і відзначається перевагою публіцистики різного роду. Хоч він і далі не перестає присвячувати письменству значну увагу, публікуючи такі твори як: “Нотатник”, новелі, I-III, Львів 1936-37, 160, 144, 124, 159 ст. “Вірюю” (вибрані вірші), Львів 1938, тощо.

Але все ж таки не вони а блискучі публіцистичні праці надають тон його творчості продовж цієї доби. В них відбився вплив думок таких визначних постатей, як проф. д-ра Степана Рудницького (політична географія), проф. д-ра Тадея Зелінського (геленістика й мітологія), проф. д-ра Вадима Щербаківського (археологія та понтийська культура) і багатьох інших. Особливо в тісних обопільностях перебував Ю. Л. з проф. В. Щербаківським у Празі, що виявилось в посиленому листуванні та двох статтях присвячених “Духовому Батькові” нашого молодого українського історіографа й історика культури:

7) “Шукачі найглибшого” (стаття про Данила і Вадима Щербаківських). Див. часопис “Обрії”, Львів, ч. 5, 1936.

8) “Про Вадима Щербаківського” (стаття) в щоденнику “Новий Час”, Львів, число з 26. IX. 1938.

Зупинимося послідовно на головніших публіцистичних працях Ю. Л. за цей час в порядку їх виходу в світ:

9) “Українська Раса”, вийшла двічі: “Як світогляд” у Львові 1936, 80, 24 ст.

і “Як відчит у сучасну хвилю”, у Варшаві 1941, 40, 12 ст. Це світоглядова антропологічно-філософічного характеру публікація.

10) “Українська Доба”, Варшава 1936, 80, 24 ст. — історична синтетично-месіаністичного характеру “poleмічна брошура”.

11) “Київ — Вічне Місто”, більша стаття в часописі “Дзвони”, Львів, чч. 7-8, 1938. Звідтіля вона була передрукована в часописі “Тризуб”, Париж, ч. 30-31, стор. 15-27. Нарешті цей історіософічно-чуттєвого характеру твір був виданий на скитальщині окремою брошурою у Відбадені-Кастелі, 1946, 40, 15 ст. зі світливою автором, в серії видань “Українського Суходолового Інституту”, ч. 13. Проф. д-р Михайло Міллер розглянувши її зміст у 1947 р., скритикував автора кажучи, що він не знав доби з археологічно-історичної точки зору. Вплив цього твору помітний згодом в історично-публіцистичній синтетичній розвідці ред. Юрія Дивнича (Лавриненка) — “Україна-Схід”, що друкувалася в “Українських Вістях”, Новий Ульм, чч. 42, 43, 44, 46, 47, 78, 93, 94, 97, 99 за 1949 р.

Щойно згаданим трьом працям Ю. Л., виданим перед початком німецько-польської війни 1939 р. пощастило широко розійтися по “немосковському світі” — передовсім в Центральній та Західній Європі, частинно Півн. Америці та Манджурії (на Далекому Сході Азії).

Дальші дрібні твори Ю. Л., що були опубліковані після окупації Польщі німцями, мали вже обмежений засяг розповсюдження. Вони були переважно відбиті на циклостилі, на правах рукопису. До таких, між іншим, продовж 1939/40 рр. належать:

12) “Вогонь”, часопис неперіодичного характеру. Виходив під ред. Ю. Л. переважно з його статтями (писали в ньому також: інж. Л. Б., д-р П. Ш. й інші). Технічне виконання Л. Биковського. Виходив у Варшаві, продовж 1940-41 рр., чч. 1-5 (?), 40, біля 16 стор. кожне число, на циклостилі, наклад від 50 до 100 прим. З матеріалів Ю. Л. слід згадати тут статтю про Тарасівців:

13) “50 літ тому” — Тарасівці... й інші. Крім того там же була вміщена стаття:

14) “Панування, труд і лад”, Світогляд, що вийшла також відбиткою — Варшава 1940, 40, 8 ст.

Ще перед тим вийшла німецькою мовою брошура:

15) “Руссянд унд зайне геополітише мегліхкайтен”, Варшава

1940, 4^о, 25 ст., циклостил. Вона була видана для німців в інформаційних цілях.

Наступні три твори Ю. Л. становлять ідеологічно разом т. зв. "Всеукраїнську Трилогію". Вони є стрижнем публіцистики Ю. Л. за цю добу. Забезпечили йому видатне місце в історії української політично-державницької думки.

16) "Призначення України", 8^о, 305 ст., з кресленниками, вийшло друком напередодні німецько-польсько-більшевицького збройного конфлікту в 1938 р. у Львові, накладом біля 2,000 (?) прим., коштом видавництва "Хортиця" на чолі з А. Жуком (сеньйором).

У цьому творі Ю. Л. подає всебічний огляд розвитку проблематики "Українознавства", викриває його істоту й зміст та пробує окреслити історичне призначення України в загальному розвитку людства. Автор стверджує активний виступ українства на коні історії, як спадкоємця колишньої античної геленістично-понтизької культури. В цій праці **чується** відгомін попередніх його творів: "Українська Раса" і "Українська Доба".

Не встигла ця, історіософічно-місяністичного характеру підстава, програма, праця молодого талановитого політика-публіциста розійтися як слід серед читачів, не встигла бурхлива критика "за" і "проти" цього твору дійти до якоїсь рівнодійної оцінки, як інвазія червоних москалів на Західну Україну в 1939 р. знищила більшу, ще не розпродану, частину накладу цієї, далекосяглого значення для українства, публікації...

Ще більші обмеження в засязі впливу на українське суспільство стрінула на своїйому "життєвому шляху" друга з цієї серії публікація Ю. Л. Вона тематикою й змістом впливає зі шойно згаданого "Призначення України" — це:

17) "Чорноморська Доктрина", 4^о, була тричі перевидана, але виконана вже тільки на циклостилї:

Уперше в Варшаві, 1940, 130 ст. і схема, в серії видань "Українського Чорноморського Інституту", ч. 1.

Удруге, в переробленому автором вигляді, у тій же Варшаві, 1942, 165 ст. і схема, в серії видань "Укр. Чорноморського Інституту", ч. 13.

Утретє вишла вже після смерті Ю. Л., на скитальщині у Візбаден-Кастелі 1947, 95 стор. з ілюстраціями, як передрук з другого видання, в серії "Укр. Морського Інституту", ч. 57.

Загалом наклад усіх трьох видань цієї праці Ю. Л. не був більшим 400 — 500 прим. Як видно з датування перше і друге видання вийшли підчас німецької військової окупації Польщі.

Пригадую, що з перших днів мого знайомства з Ю. Л. (1938/39) між нами була мова про необхідність студій над морськими справами України. В зв'язку з тим ми думали про заснування "Українського Чорноморського Інституту", як науково-дослідчої установи. Я настоював, що першу основоположну-програмову працю в цьому напрямку повинен був би написати Ю. Л., як представник південної чорноморської частини України. Змістом вона повинна була би бути продовженням та конкретизацією думок висловлених в його "Призначенні України" Ю. Липа погоджувався з цією думкою, але нічого певного не відповідав.

Згодом він одружився, а кілька місяців опісля молодята принесли з палатурні валізку повну примірників "Чорноморської Доктрини". Це була приємна для мене несподіванка! Виявилося, що наші думки зійшлися: Ю. Л. також мріяв про заснування Інституту Чорноморських Дослідів і мав вже давно в рукописі відповідний твір, але не зустрічаючи однодумців, ховався з цим. Наші розмови стали поштовхом для нього у цьому засязі. Отже він з допомогою молодого дружини, остаточно опрацював рукопис, вони ж відбили його на циклостилї і віднесли до палатурні. Коли згодом несли звідтам першу партію "збитих" брошур до дому, валізка ненароком розчинилася й все висипалося на хідник. То був трагічний мент зогляду на німецьких шпигунів на кожному кроці. Оглядаючись на всі сторони, вони похашцем збирали розсіпане й не понесли до своєї хати, а поспувавши по місті, для змилення шляху, приставили то все до мене. Завдяки цій пригоді я перший оглядав і читав цю основоположну публікацію "Укр. Чорноморського Інституту".

У цьому творі, Ю. Л., свідок і учасник великого напруження й здвигу українського народу та його сусідів, вказує шлях, що ним належало б, на його думку, конкретно скерувати зусилля українства, відповідно до його "історичного призначення". Цим шляхом є побережжя Чорного моря, як частина Середземноморського простору. "Чорноморська Доктрина" України полягає в майбутній організації Чорноморської України, що розвиватиметься в Чорноморському Просторі в порозумінні з іншими народами, що його заселюють.

Друге видання "Чорноморської Доктрини" (1942) Ю. Л. переробив і додав "Послів'я" — відповідь критикам. Проф. Крипякевич, у Львові, вважав що "Чорноморська Доктрина" була, на той час, найкращим політично-публіцистичним тво-

ром, виданим на еміграції. Не дивлячись на це методологічно "Чорноморська Доктрина" була виразно складена під впливом праці німецького науковця — проф. Філіпсона — "Середзем'я", московський переклад якої датується ще з перед 1912 р. Коли я сказав це Ю. Л. — він з обуренням твердив, що зовсім не знав згаданого твору Філіпсона! Увесь наклад "Чорноморської Доктрини" поволі розійшовся, переважно безплатно, по різних установах, книгозбірнях, та між українськими провідними кругами. Тільки незначна кількість примірників загинула підчас еміграційних мандрів.

Кінцевою працею з цього "триворю" був:

18) "Розподіл Росії", Геополітична аналіза, праця видана друком у Варшаві, 1941, в серії видань "Українського Державного Видавництва", ч. 1, 80, 96 ст. наклад біля 3,000 прим. Обгортку рисувала Галина Ліпа, 28 кресленників і мапу виконали Галина Ліпа й Ст. В. Доля цієї книжки була справді казковою.

Вже на початку 1941 р. відчувалося, що німці підуть походом проти ССР. Деякі частини українського громадянства спрагнено чекали на цю хвилину. Сподівалися використати ситуацію для відновлення української державности. Надії затьмарювалися лише деякими підозрілими явищами. Німці, "плянующи" похід на Схід, не виявляли своїх справжніх намірів що до майбутньої долі Східної Європи, — зокрема що до української державности. Вони "не робили" поважних приготувань, а українцям також не дозволяли діяти у цьому напрямку! Більше того — видатні німецькі громадяни з Відня, що критично відносилися до гітлеризму, раз-у-раз перестерігали українські політичні круги в Варшаві перед намірами й вислідами тодішньої німецької політики на Сході! Також втікачі з Берліну, напр. відомий український видавець — жид Яків Оренштайн, колишній діяльний будівничий Української Держави в 1917-18 рр., що переїхав з Берліну до Варшави, , попереджав усіх нас — "що німці 1941 р. не є ті самі що були в 1918 році!", що їх похід на Схід не принесе здійснення українських сподівань...

Ці обставини захопили Ю. Л. написати твір — "Розподіл Росії". Він хотів випередити інвазію німців на ССР в надії дати українському громадянству напрямні для орієнтаційного світогляду в політичній ситуації — що мала ось-ось витворитися. Він сподівався також підсунути німцям бажаний для українців план дії. Одночасно ця праця мала бути ло-

гічним завершенням "Тривору": I — "Призначення України", II — "Чорноморська Доктрина" і III — "Розподіл Росії".

У цій книжці автор, виходить з географічного та економічного районування колишньої російської імперії. На підставі головним чином, праць московського науковця проф. Семьонова-Тянь-Шанського, Ю. Л. вказував історичну і природну конечність політичного поділу ССР на кілька бльоків: Московщину, Україну з Кавказом, Близьку і Дальшу Азію. Він уважав, що розчленування колишньої російської, а нині советської імперії, лежить в програмі "історичного призначення України".

У зв'язку з цим навесні 1941 р. ми пережили вельми працюючих кілька місяців. Ю. Л. ґрунтовно підготовлявся до розроблення праці. З публічної й інших бібліотек Варшави книжки масово мандрували до нього й навпаки. Автор гарячково творив-писав, підбирав ілюстрації. Його дружина й кресляр впривали, а на мене вправ увесь тягар друкарського виконання книжки.

Ми свідомо розпочали цією публікацією серію видань під назвою неіснуючого під той час на еміграції "Українського Державного Видавництва". Згодом під ч. 2 вийшла брошура Л. Биковського — "Проект Державного Видавництва України", ч. 3 — Віктора Доманицького — про пок. проф. К. Маціевича, ч. 4 — брошура Л. Биковського — з ділянки сільсько-господарської економії й політики України. Політичні події спинили започатковану видавничу серію.

Сотник Павло Дмитренко, старшина німецької армії, колишній вояк I ім. Богдана Хмельницького полку з 1917 р., що перебував тоді в Варшаві, погодився фінансувати "Розподіл Росії" та видати книжку на власний ризик, минаючи німецькі цензурні перепони. Вона вийшла, після наполегливої праці багатьох осіб, в половині 1941 р. — саме в п'ятидесятиліття присяги "Братерства Тарасівців" на могилі Т. Шевченка. "Ця присяга, писав у вступі Ю. Л., першої сепаратистичної організації новітньої України, розпочинає формування виразної думки що до розподілу Росії і вона дає моральні підстави цій книжці".

Використовуючи впливи П. Дмитренка ми нашвидко видрукували книжку в Варшавській Митрополічій друкарні. На жаль, з огляду на поспіх, вона вийшла, на мою думку, в недокінченому вигляді. Натомісць автор вважав, що ніякого спеціального закінчення твір не потребує.

Увесь наклад було звезено на помешкання П. Дмитренка. Автор і я отримали за працю біля 200 прим. публікації. Ми негайно розіслали значну кількість "Розподілу Росії" співробітникам "Чорноморського Інституту" та багатьом видатнішим українським громадсько-політичним діячам, що перебували в засягу тодішніх німецьких впливів.

П. Дмитренко взяв кілька примірників "Розподілу Росії" і подався до Берліну до д-ра Георга Ляйбрандта (родом з німецьких колоністів в Україні і особистого знайомого Ю. Л.), що був тоді секретарем у міністра Розенберга. Він мабуть сподівався від свого вчинку "великих і багатих милостей" для себе. Яке ж було його здивування (!) і збентеження коли д-р Г. Ляйбрандт, глянувши на титул книжки й її зміст, кинув у вічі Дмитренкові публікацію з окриком: "Дурню, ти дурню!"⁴⁾. Вернувшись зі соромом із Берліну, П. Дмитренко замкнув під ключ увесь наклад злочасної для нього книжки... Не дивлячись на скорий, після того, похід німців на Схід, на наші благання — він не випустив ані одного примірника між людей. Нам довелося передавати до Києва, до речі через німців, "Розподіл Росії" з решток авторських примірників Ю. Л.

Таке положення тривало до пізньої осені 1943 р., коли то кожному стало ясно, що німці програють. До тої ж думки прийшов нарешті і П. Дмитренко. Він дозволив нам пускати поволі "на ринок" арештований у нього наклад "Розподілу Росії". Темпо розпродажу все збільшувалося вміру того як німці відступали... Знову мені довелося зайнятися цією справою. Я брав від Дмитренка книжки і розсилав від свого імені книгарням: Наукового Товариства у Львові, Душенка в Берліні, Ю. Тищенко в Празі, Б. Тищенко у Відні, Українській Книгарні в Станіславові, й іншим українським провінціальним книгарням. З Дмитренком я негайно розраховувався і так все якийсь час крутилося. Таким способом ми розіслали біля 2,000 прим. Але події навесні 1944 р. все ускладнювалися, розрахунки з книгарнями запізнювалися, а Дмитренко все більше перебував в роз'їздах... Тоді я звернувся до друкарні, запитуючи — чи не залишилось там "випадково" решток накладу? Виявилось, що директор друкарні п. М. (українець) передаваючи всілякі можливі комплікації в розрахунках в П. Дмитренком, видрукував кількасот примірників зайвих... З того "друкарського

запасу" я придбав за готівку біля 200 прим. і розсилав далі... Отже, загалом, можна вважати що вище описаним шляхом і іншими... майже увесь наклад "Розподілу Росії" розійшовся.

Крім шойно згаданих підставових політично-публіцистичних праць Ю. Л. вийшла в міжчасі з під його пера доповнююча "Тритвір" публікація:

19) "Чорноморський Простір", Геополітичний Атлас, що був безпосереднім додатком до "Чорноморської Доктрини". Текст "Атлясу" був відбитий на циліндростилі в Варшаві, 1941, 49, 48 ст., + 10 пляш роботи Ст. В. Публікація вийшла в серії "Українського Чорноморського Інституту", ч. 8. То була спільна праця — Юрія Липи і Льва Биковського; до першого належить задум і текст, до другого бібліографія предмету. Про таку працю давно мріяв Ю. Л. користуючи з подібного німецького довідника — атлясу Вальтера Паля. Отже це був перший того роду український твір!

До дрібних нарисів Ю. Л. південно-морського характеру належать за цю добу ще наступуючі:

20) "Емоційні первні в чорноморському світогляді", стаття уміщена в "Чорноморському Збірнику", I, Варшава 1942. Вона вийшла також відбиткою — Варшава 1942, 40, 15 ст. "Укр. Чорноморський Інститут", ч. 11.

21) "Чорноморська подорож", видуманий історично-подорожній репортаж по колишніх південних запорозьких паланках. Див. "Чорноморський Зб.", II, Варшава 1942. Описі ця стаття була передрукована в "Краківських Вістях", Краків 1943.

Велике значення у перших стадіях формування нації-держави надавав Ю. Липа ролі мівів. Над цим він працював ще від 1938/39 рр. і мав недокінчений рукопис п. з. "Українські міти". З того постала стаття:

22) "Міт Півдня", Див. "Чорноморський Зб.", III, Варшава 1943.

До тої ж тематичної групи історіофічних писань Ю. Л. слід віднести ще:

23) "Символ Чорного моря", передрук кінцевого розділу з другого видання "Чорноморської Доктрини". Він вийшов друком-брошуурою вже після смерті автора. Виданий його прихильниками у Дармштадті (Велика Гессія), 1948, 80, 16 ст., три світлинки, в серії видань "Укр. Морського Інституту", ч. 66. Ця публікація властиво ще й досі "не побачила світу", бо увесь наклад її (1,000 прим.) залишився в друкарні.

Останньою ширше нам відомою полі-

4) Переповідаю за свідченням д-ра Юрія Липи.

тико-публіцистичною працею Ю. Л. програмового значення, в якій він пропагував методу пасивного спротиву й переконування супроти всіх наїздників і стихій була стаття:

24) "Наш оптимізм і його підстави", вміщена в "Чорноморському Зб." IV, Варшава 1944. Ця стаття була згодом кілька разів передруковувана, наскільки мені відомо, різними засописами до 1947 р. включно.

25) Одночасно Ю. Л. намагався відчутти й ухопити зариси майбутнього, що мало б наступити після катаклізмів, що їх переживалося... З цією метою він задумав написати цикл відповідних статей на зразок попередньо вже ним писаних, напр.: "Розмова з порожнечою" (Вістник, ч. 5, 1933), "Розмова з наукою" (Там же, ч. 2, 1934), "Розмова з росіянином" (Вогонь, ч. 7, 1941), "Розмова з молодим істориком" (Вогонь, ч. 7, 1941), тощо. Ці нариси-передбачення мали охопити все коло, передовсім українського, життя і знання. Таких статей, в порозумінні з редакціями "Краківських Вістей" (Краків) і "Наших Днів" (Львів), Ю. Л. залянував біля 20. З того він встиг опублікувати:

"Сучасність і культура", див. "Наші Дні", Львів, ч. 3, 1943.

"Тип Макіявелі", див. "Краківські Вісті", Краків, ч. 134, 1943.

"Циклічність", див. "Крак. Вісті", ч. 146, 1943.

"Передвісники майбутнього — свідомість Хвильового", див. "Крак. Вісті", ч. 151, 1943.

"Нова життєва система", див. "Крак. Вісті", ч. 158, 1943.

"Реформатор" (Шевченко), див. "Крак. Вісті", ч. 165, 1943.

"Три сучасні українські світогляди", див. "Крак. Вісті", ч. 295, 1943.

"Похвала математиці" (Шкіц світогляду). Стаття написана 13 вересня 1943 року, не була своєчасно видрукована й згодом оголошена, після смерті автора, в "Збірнику літературно-мистецької проблематики" МУР, ч. III, Регенсбург 1947, стор. 5-7.

"Три сучасні українські світогляди", див. "Крак. Вісті", ч. 3, 7, 8, 1944.

"Розмова з молодим істориком", див. "Крак. Вісті", ч. 24, 1944.

"Розмова з молодим малярем", див. "Крак. Вісті", ч. 25, 1944.

"Гакко-іхіу" (Розмова з росіянином), див. "Крак. Вісті", ч. 63, 1944.

"Новий гуманізм", див. "Наші Дні", Львів, ч. за березень 1944.

"Три листи" (I — Лист Архітекта, II — Лист Мистця, III — Лист Третій), див. "Календар-Альманах" на 1944 р. Українського Видавництва Краків-Львів, стор. 40-42.

Картина була б неповною, коли б ми не згадали ще за два твори, складені у 1943 р. То була публіцистика у віршованій формі:

26) "Король Сан Домінго". Песа про повстання "чорного консуля" Тусин Лювертюра на острові Сан-Домінго проти Наполеона. Алюзія до спротиву українства проти Гітлера. Твір був написаний з поспіхом, майже на протязі одного тижня, в 1943 р., в Варшаві, на оголошений тоді конкурс "Українського Видавництва Краків-Львів". Він був нагороджений в 1944 р. нагородою Товариства. Машинопис твору знаходиться в архівах Видавництва, а відпис залишився в архівах Ю. Липи (?).

27) "Пригоди Бойка". Езопською мовою складена поема про пригоди ніби то сіямського Липового kota "Бойка" за часів німецької окупації Польщі й України. Поема була написана жартома на протязі 2-х чи 3-х тижнів підчас перебування Ю. Л. з родиною на літнику в виселку "Мілосьна" під Варшавою влітку 1943 р. Рукопис цієї поеми залишився в одному примірнику у автора.

"Шукаючи найглибшого", за прикладом своїх "Духових Батьків", Ю. Л. віддавна цікавився проблемами культурних обопільностей між Іраном і Україною. Перевіши підготовчі праці в цьому напрямку він рішився від 1942-43 рр. приступити до уложення твору:

28) "Грані України в пра- та історичних взаєминах". Це мала бути розвідка про культурні (духові) впливи іранського (перського) світу на понтійсько-український. Вона була обрехована на три томи. Одною з основних проблем цих нарисів була релігія Мітраїзму (проф. Євген Онацький також писав на цю тему в українській науковій літературі — Л. Б.). Для виконання цього велетенського і складного завдання Ю. Л. згромадив відповідну наукову літературу в кількох мовах. Спроваджував її з Кракова, Відня, Берліну й інших університетських книгозбірень. Перший розділ праці для друку в черговому "Чорноморському Збірнику" надіслав він мені до Варшави з Яворова навесні 1944 р. Це був машинопис розміром 8 ст., і 4^о. Він пропав підчас польського повстання в серпні-вересні 1944 р. Відпис лишився в архівах автора.

29) "Евгенічні думки". Студія з

царини суспільно-національної гігієни й свєгеніки. В ній Ю. Л. поглиблював і конкретизував думки подані в попередній його праці "Українська Раса", Варшава 1941. Закінчений машинопис мав біля 50 стор., 49, присланий з Яворова до Варшави мені також навесні 1944 р. Своім змістом він не підходив до "Чорноморського Збірника", тому й був, за бажанням автора, пересланий А. Жукові (сенйорові) до Відня. Відпис цієї праці лишився в архівах Ю. Л.

Загальна кількість бібліографічних позицій за вищеописані три доби відображує творчість Ю. Л. Вона сягає цифри приблизно 242 творів. З них, як було вже попереді сказано, умовно припадає на "письменство", в широкому розумінні цього слова — 126, на публіцистику" різного роду — 98 і на лікарські твори — 18 бібліографічних позицій.

Отже за своє життя (бо новознайдені твори в основному мало що змінюють картину) Ю. Л. написав 126 творів з царини "письменства" і 116 з інших ділянок. Це виразна "числова" характеристика його творчості. Він був одночасно — письменником, публіцистом і лікарем. Тому, головню, з цих трьох кутів зору дослідники, мабуть, і будуть вивчати "трєдєдну" духову спадщину Ю. Л.

В поданій розвідці ми спинялися лише на чільніших публіцистичних творах Ю. Липи. В них виявилась характерна йому тематика. Інші твори з цієї групи його творчості не менше важливі, але мають побічне значення.

Натомість стрижнем у письменницькій, а згодом і в публіцистичній творчості Ю. Липи являються духові концепції й тематика унаслідовані від його батька д-ра Івана Липи. Вже за молодих років український національно-державницький світогляд Ю. Л. формується під впливом засад і діяльності "Братерства Тарасівців" (1924). Ці мотиви, відбилися пере-

довсім в його своєрідній письменницькій творчості. Але найкраще виявлення знайшли вони в його публіцистичних творах. З часом Ю. Л. підсилює свою духовість науковим досвідом проф. В. Щербаківського (1936) і інших мислителів та знавців "українства", в його минулому, сучасному й у виявах майбутнього.

На таких підвалинах Ю. Л. поволі виробляє свій власний погляд. Він стверджує окремішність і стійкість "Української Люднини" — в масі "Української Раси" (1936). Вона, на його думку, має витворити — "Українську Добу" в історії людства (1936). Осередком "українства" від прадавніх часів він вважає і апотеозує — "Київ — Вічне Місто" (1938). Він гадає, що Україна має своє "Історичне Призначення" (1938) унаслідоване від античних часів. Пропонує політично-практичну концепцію у цьому напрямку в вигляді української — "Чорноморської Доктрини" (1940). Вказує, що знаходяться в "Чорноморському Просторі" (1941), Україна належить до світу Середзем'я. Він переконаний у тому, що досягти вище подані ідеали і вільно розвиватися Україна зможе тільки при умові — "Розподілу Росії" (1941). Він вважає, що при організації Нації і Держави підставою ролі відіграють духово-рушійні складники — "Міти" (1942-43). Закінчується цей подивугідний надхнений історіографічний і політико-географічний порив намагання до глибшого пізнання духовости "Українства" шляхом вивчення прадавніх впливів "Ірану на Українсько-Понтійський" світ (1944).

Творчість Ю. Л. започатковує нові серії в українському світогляді. Вона поширює зміст дотеперішнього, скеровує його на ширший шлях — до науки про "Українство", в "Липівському" розумінні цього слова. Цю концепцію — нарис науки про "Новітнє Українство" він саме й намагався подати в своїх творах.

Неможливо в сугасній добі запережити, що й ідейний доробок людства захоплює шораз більше все ширші верстви суспільства. До діяльної співпраці навколо різних ідеологічних осередків приєднують щє годня в кожному народу гуртки навіть з найбільш занедбуваних дотепер шарів населення. Годі також замовзати, що культурне людство, хог і не тратить свого природньо-хижого успосіблення в життєвій боротьбі, проте послїдовно, дарма, що з перервами й відбогуваннями, поглиблює взаємозалежність поодиноких частин світу й оботїльно зближає окремі народи понад гасом і простором.